

Allmänna Almanach

För Året
Efter vår Frälsares Christi födelse,
1751.

Til Göteborgs Horizont,

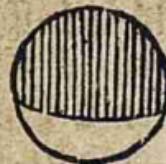
Eller 57 grad. 42 min. Pole-högd, och 24 tids min.
Meridian-stildnad Wester om Upsala Observator.

Utgiften

Efter Hans Kungl. Maj:ts nädigste stadgande
Af Theß Wetenskaps Academie.

Månens Förmörfelser figurer.

D. 29.
Maj.

Exemplaret säljes häftat och slurit för 2. öre S:mt.

Stockholm, tryckt af PET. J. NYSTRÖM.

Någre nyttige Närings-Medel på Landet.

Potaska ssjöderi är et godt Närings-Medel för de fattige samt löst och ledigt Folk. Åsta finnes i hvarc hus. Mera kan lätteligen til ymnoghet uti ssjöar tilvärkas af qvistar och sådant bränslle, som ej lönar mōdan at föra hem til huśvärma. Åsven wäl of Ormbunke-gräs och Malört, of det krusiga Saltsjö-gräset, som somligstades kallas läng, och i Nyland kallas Heuter, hvilket vrärer på Sjöbotn, och fastas up med rågorne på stranden. Detta synes vara det samma, som uti England kallas Kelp, hvaraf Potaska brännes til det fina Engelska Glaset. Dessa hårige sidstnämnde gifwa ymnog och god Åsta, längt mera än efter något annat bränslle, som månge hafwa rönt. Genom försök forde och fiera växter dertil finnas tjenlige. Vätskate sättet til Potaska gjörandet är följande:

Utur Åstan gjöres klar Lut, såsom Wört af Malt. Luten tilhöpa ssjedes i en Gryta, så mycket man har i förråd, til et stenhårdt mörkgrådt Salt, som derutur efter kalundret, brytes löst, och är då redan hårdt 6. Daler Koppormynt Lispunktet, om Luten blifver wäl handterad, fri från Sand och

Gord-

Gordagtighet. Efter en Tunna god Åsta, fås et lispunkt Lutsalt, och af hårdt bränder Åsta ännu mera. Om nu detta Salt, uti en dertil brukelig ringa låstånde Ugn, vidare calcineras eller glödgas, til des materien blir hrit, fås dersöre 10, 12, til 15. Dal. Kopp:mt Lispunktet. Denna mahra brukas mäst af Färgare och til Glasgjörning. Åsven vid sina Lärfters blekning samt uti Apotheken. Den gemenare Potaskan är god til Svål och Såpfjuderier. Den utsukade Åstan är en god gödning på Åker och Ång.

Råda är et gagneligt åmne, som dock ganska få weta at gjöra nyttia af. Den finnes dock allestädes i ymnoghet och samlas lätt, der Tass- och Granslog är. Hon gifwer med ganska ringa mōda straxt sin heldning. Den samlade Rådan läggges uti en ren Biaggarns Säck eller Pässe, som förrådet är stort til: hvilken läggges uti en lokande Gryta eller Kettel, då setman af Rådan flyter åfwan på vatnet såsom et Flått. Det afflummas och renas ifrån alt smål och snas, til Sarpsö. Denna materien smältes sedan up uti en Gryta, såsom annat fett, och lokas tillsammans, at den hårdnar vid kollandet, och synes klar igenom, då den heter Zarts. Den sammankokade Rådan utlöses sidst uti der-

vertil gjorde Nåfver. Skeppor, eller hwad Råtil
man har til hands, at stelna, och borrfördes så til
at fästas. I stora Städter brukas Harts af Koppars,
och Bleckslagare, samt Krypare och til många flera
fornödenheter, kastar 6. Dal. Kopp:mt Lisspundet.
År en lott handtering och fäss snart til väga. Af
en Kappa gemen Råda, fäss 5. à 6. Marker godt
Harts. Detta arbete indrager hundrade salt. Harts
hämtas nu ifrån Utrikes orter, men kunde dock
i Sverige til den myckenhet lätteligen tilvärfas, at
det kunde utföras, åtminstone at det ej skulle draa
några Penningar ur Riket. Bågge dessa näringar
med Potaska och Harts tillsynda det Ryssa Riket
är ligna stora Penningar, och kunde i Sverige och
Finland båta mången idog Landthushållare, som
har lägenhet vertil, ofta mer än hela des Hemmans-
bruk. Dock wore båst, at de som ej haftwa Hem-
mansbruk, beslitate sig om sådane näringar. Af
omvörde Sharpös eller renade Råda är oft försök
gidra Twål och Såpa, med tilsättning af Fett och
Lut eller Potaska, som blir god och mycket spislig.
Afvisen väl Arbets-, Ljus med utblanning af Talg,
hvilka brinna lust med godt gagn i Hushållet.

Den hvitaste och mjukaste Tall- och Gran-Råda
samlas för sig sjelf, smältes i en Järngryta med lin-
drig

drig Eld, och gjutes anfingen igenom en Hummel-
sil eller et Spånsäll, hvor uti lägges litet Hampa
eller Blår och i nödfall Halm, som håller orenligheten
tilbaka; hwad klart är igenomsilat kan för en god
Terpentin brukas. Det qvar blefne lägges uti
en Destiler. Panna med 2. gångor så mycket vatn
tillagdt, destileras på lika sätt som man gjör med
Enbärss-Ola. Olan stiljes ifrån vatnet, hvilken
är en så god Terpentin. Ola som den Utlandsko;
bättre och renare til lukt och smak, än den förra af
oren och hård Råda. Hwad tilbaka blifwer i Pan-
nan är et skjönt hvitt Hart. Sjelfwa Terpentinet
och det hvita Hartset fällses hos Waxljusmakare och
på Apotheken, det förra 1. Lisspund 6. Daler, det
senare 1. Lisspund 9. Dal. Kopp:mt.

Af förr Gran-Tall- eller En-Råda kan ofc til-
redas Terpentin, på det sättet: Rådan samlas och
smältes vid en lindrig wärma uti en stor Järngryta,
och omvördes väl med en Träspada. När den är al-
deles het och väl snytande, gjutes den igenom en
Hummersil, hvilken inuti botnen är tunt beklädd
med Halm, då Rådan klar igenom rinner, och ju
färskare hon är, ju mera snytande är hon ofc, och
blir då den båste Terpentin, som uliffran inkommer,
men kan dock här i Sverige mycket ymnogt samlas.

När

När Denne flytande Kåda eller Svenska Terpentin lägges uti en stor Destiler. Panna, med rent vatten filgutet, färs deraf en Olja, som alltid svarar emot den Utlandsta Terpentin-Oljan. Hwad som blir qvar i Destiler-Pannan, är et rent Harts, som måste uttagas, medan vatnet är hett, och uti en Jern-Gryta smältes öfwer Elden å nyo, til des vatnet är utdunstat, då det är et godt Harts. Smältes detta än vidare med hetare och starkare Eld, så at det blir litet brunt, kallas det Calponium. Det vrena, som blifwer qvar i Hummelfilen, kan ock nyttjas, då det, lagt på en Legelsten, tändes Eld uti: ty det lyser som en Fackla, at färtigt Folk kunna dermed gjöra sina Qvällsyflor.

Gammal Väfwoer finnes nog der Mästvertak nyttjas. Denne renisas och packas i en Gryta och brännes til Olja, såsom Aft. och En-Olja tilväckas. Om något litet Getyårs eller Squattra lägges med ibland, blifwer lucken så mycket behageligare, öfwen som Ryss-Olia på Ryssläder. Denna Olja färs nog med ringa möda, är tjenlig til Läder och Hjulsmedja, i synnerhet fullkomligen god på Läder, när litet annat Fett lägges dertil, och synes i anseende til lucken och Läders smidighet vara densamma, som Ryssarna brukar til deras Läder, och Justberedning.

Uppå

Uppå de Orter, der nog harar wanka, kan af deras Hår mer värde fås, än sjelfwa Haren kostar, ja öfwer dubbelt på de Orter, hwarest Harar litet gälla. Hålländarne plåga gifwa för Nygg och Bulhår tillsammans, 6. Dal. Kopp:mt Marken, och i Stockholm och andre Städerna gifwa Hattmakare åtminstone 3. Dal. Kopp:mt Marken. Då Nygg-hären tagas särskilt, såsom de bästa, färs mera Deras före. De kostar i Hålland 8. à 9. Daler Koppar:mynt Marken, sidohären deremot nästan hälften mindre. Hären plåckas bätt af Haren, medan han är oslädder, men af Skinnens skäres det med en hwas Knif. Banin Hår är åro ännu bättre och dyrare, hvilka dock få veta gjöra sig gagn af. Denna lilla möda lönar sig rätt bra, ty fyra eller fem gamla Harar, då de är ludnast, utgjöra en Mark Hår. I Väster Norrland, hwarest Harar i ymnighet wanka, brukar man bereda deras Skin, då de är hvita om wintern, och gjöra Fällar deraf, som är ganska mjukle och varme, och jämval tñneligen starka, när de är öfwerdragne med något starkt Tyg, såsom Walsmar eller annat. Derned spares Fäcklinnen, hvilket Ull kan bättre användas.

Enbär är på Ländsbrygden uti mycken ymnighet, sam med ringa möda samlas kunna, jämval af smä

B

Barn.

Barn. När Våren är mogne, lägges under huden
på alla sidor grofwa Dukar eller Mättör, då trötta
med en Kjapp påklappat, fäller de mogne Våren, som
är 4. Barn funna till en hals Tunna samlas på en bog,
hvilka sedermora med en Vanna rengjöras, utbredes
på et gäls i 14. Dagar at litet tärkas, på det de ej
bränna kilsamans när de långa vägar föras. Sätts
till Apothekare, Bryggare och Bräntwins-Bränner,
1. Tunna till 5. à 6. Dal. Kopp:mynt.

Härför kan sedan destileras den härliga Emma
Oljan, som fåkedes tilredes:

Enbåren funna uti en Tråbalja stötas och knips
med en Tråstötkare, läggas sedan uti en Tunna med
vatn pågjutne, ställs 2. Dagar i blöd, samt att
Destiler. Vanna med litet ren Halm på botn, där
Destilares, hvarigenom fås et vatn med Olja där
dat, som förvaras uti stora och med vid öppning
försedda Glaskor. När desse stått en half dag till,
simmer Oljan åtwan på vatnet, som astages med
en The-ståb och förvaras. 1. Skålpond deraf säljs
för 5. à 6. Dal. Kopp:mt.

Det öfrigo uti Vannan glutes igenom en Hämels
sil, med litet Halm på botn, at det klart som en vatt
igenom rinner, hvilket infölas till et tjockt Mör.
För 1. Lispund deraf bekommes 4. Dal. Kopp:mt.

Södblomster eller Camilblomster, Flor. Chamomilla Vulgaris, samlas den tiden de näst finnas, och plå-
ga uti Junii Månad i ymnighet wanka, hvilka upptor-
fas uti knippor bundne, och när de är väl tårra, affrys-
fas ifrån stjälkarne helt rena. Lispundet säljes i Stock-
holm, til 7. à 8. Daler Kopp:mynt.

Jädd-tänder af kokade färskta Jäddor väl ren gjorde
och upptärkade, kuna i myckenhet samlas vid Skärgårdar-
ne, emedan hufrunden på Jäddorna dock affjäras innan
de insaltas. 1. Skålpond deraf säljes til 3. Dal. K:mt.

Tomentil rötter eller så fallade Blodrot, Radices
Tomentillæ, är nu nog bekante på Landet af Prästerkapet
och gemene Man. När de väl rengjöras och tärkas, färs
för 1. Lispund deraf 5. Dal. Kopp:mt.

Stensöta, Angelsöta, Radices Polypodii, växer
i Stenklyfor, har nästan sådane Blad som Ormbuncke,
roten är smal och söt. För 1. Lispund deraf säs 5. Dal. Kopp:mynt.

Veronica eller Årenyris, växer ymnigt allestädés,
bindes i små knippor, för hättre tärkning, at blader
blifwa gröne, när de sedan ifrån stjälkarne aspläckas,
som utaf sin Barn altsamans förrätas kunde, bekom-
mes för 1. Lispund 15. à 20. Dal. Kopp:mt.

Flor. Centaur. Min. eller så fallade Tusendgyln-
blomster, vära mycket uti Skåne, särdeles vid Mäl-
mo kanten, blomsten afflyvas från stjälkarna, väl
upptärkas i fluggen, at blomsternas röda färg blifver
behållen. 1. Lispund deraf säljes til 10. à 12.
Dal. Kopp:mt.

